

Oriëntatiejaar op fietsafstand

Kee, dochter van communicatieadviseur Elke van den Hout, had meer tijd nodig. En wat meer vertrouwen in zichzelf en haar talenten. Een gebrek aan beide belemmerde haar om een vervolgopleiding te kiezen na het behalen van haar vmbo-t-diploma. Het verbaasde Elke dat haar dochter op zo'n jonge leeftijd al zo'n belangrijke keuze moest maken. Daarom besloot ze om haar – en al die andere vmbo'ers met hetzelfde probleem – iets concreets te bieden. Een oriëntatiejaar om uit te zoeken wat ze zou willen én kunnen. Het resultaat: M-jaar.

Waarom zouden vmbo'ers op zestienjarige leeftijd, na slechts vier jaar op de middelbare school, al een beroepskeuze moeten maken, zo'n essentiële keuze die de rest van hun leven kan beïnvloeden? Dat was wat Elke zich afvroeg, toen ze zag dat haar dochter Kee moeite had met het maken van die keuze. Havisten krijgen één en vwo'ers zelfs twee jaar langer de tijd dan vmbo'ers om uit te zoeken wat hun vervolgstappen worden. Bovendien krijgen ze meer ruimte om zich persoonlijk te ontwikkelen en om ervaringen op te doen. 'Zo zijn de schoolreizen en excursies die havisten en vwo'ers maken vaak veel rijker en uitgebreider dan die van vmbo'ers,' aldus Elke. 'Op de school van mijn dochter kiezen de havisten en vwo'ers uit wel vijftien buitenlandreizen, terwijl mijn dochter niets te kiezen had. Die ging drie dagen naar de Ardennen.'

Een extra oriëntatiejaar

Keuzestress bij vmbo'ers heeft grote gevolgen: al jarenlang komt het overgrote deel van de voortijdige schoolverlaters van het mbo.¹ En dat komt onder andere doordat ze op zo'n jonge leeftijd al een keuze moeten maken, zegt Elke: 'Veel leerlingen zijn nog te jong om een beroepskeuze te maken, omdat ze geen volledig beeld hebben van beroepen en nog niet goed weten wat ze zelf willen en kunnen.' Daarnaast volgt uit het maken van een keuze die niet zo goed past een gebrek aan motivatie.

Als ouder én communicatieadviseur ging Elke op zoek naar een mogelijkheid waardoor vmbo'ers die keuze kunnen uitstellen. Ze ging het gesprek aan en pakte het pragmatisch aan: 'Ik heb met heel veel mensen gepraat: met decanen,

leerlingen, ouders, allemaal mensen die begaan zijn met het onderwijs en vooral met jongeren. En iedereen herkende het probleem dat mijn dochter had. Naarmate ik meer gesprekken voerde, werd mijn idee rijper, beter, sterker.' Dat idee kreeg de vorm van een oriëntatiejaar: een eerste jaar op het mbo, waarin studenten de mogelijkheid en tijd krijgen om te ontdekken wie ze zijn en wat ze willen.

'Mind the gap'

Al snel betitelde Elke haar nieuwe project als het M-jaar, met de 'M' als afkorting van 'Mind the gap'. Hiermee wijst ze op de kloof die de overgang van het vmbo naar het mbo is, maar geeft ze de zin ook een positieve betekenis. 'Gap' staat voor de ontdekkingsperiode die leerlingen krijgen tijdens het oriëntatiejaar, bedoeld om verder te leren, te groeien en zich te ontwikkelen, voordat ze een beroepskeuze

maken.² 'Mind' staat voor de geestelijke ontwikkeling die studenten doormaken tijdens het M-jaar. Op het gebied van hun loopbaan én op persoonlijk vlak.

De inhoud van het M-jaar

Het M-jaar is het eerste jaar van het mbo, waarin studenten zich oriënteren op de arbeidsmarkt en de mogelijkheden voor een vakopleiding. Ze gaan onder begeleiding van een mentor het hele jaar door op snuffelstages, bedrijfsbezoeken en meeloopdagen. Klassikaal of individueel. Elke: 'Want wat voor beeld van beroepen heb je als je pas vijftien of zestien jaar oud bent? Vmbo'ers en mbo'ers zijn vaak doeners. Dus laat ze maar uitproberen, experimenteren, kijken, proeven, luisteren, praten. Door een kijkje te nemen bij bedrijven en veel te praten met mensen uit verschillende bedrijfstakken, ontdekken en leren ze veel.' Hebben ze tijdens M-jaar een keuze kunnen maken voor een vakopleiding, dan beginnen ze daarna in het eerste jaar van deze opleiding.

Een buitenlandreis met eigen insteek

Een vast onderdeel van het oriëntatiejaar is een buitenlandreis. De insteek van die reis kan de school of zelfs de klas zelf bepalen. Wel zit er altijd een leeraspect aan vast. Zo kunnen scholen studenten zelf de reis laten organiseren, waarbij ze moeten letten op het budget, de wensen van anderen en alle benodigdheden. Ook kunnen reizen worden gekoppeld aan een bepaald vakgebied. 'Ik kan me voorstellen dat studenten die in de hospitality willen gaan werken, het interessant vinden om eens in een ander land mee te lopen in een bijzonder hotel,' aldus Elke.

Verplichte vakken ...

Naast dit praktijkgedeelte is er de theoriekant van het M-jaar. Ongeveer een derde deel van het jaar is gereserveerd voor de kernvakken, die verplicht zijn. 'Want M-jaar is niet vrijblijvend. Je gaat wel gewoon

¹ <https://www.onderwijsconsument.nl/verschillen-in-cijfers-voortijdig-schoolverlaten-iets-om-rekening-mee-te-houden-bij-studiekeuze/>

² In het Engels is een 'gap year' de officiële benaming van een tussenjaar voor studenten.

naar school en daar geldt een onderhoudsplicht voor de algemene vakken.' Daarom volgen studenten in het M-jaar de vakken Nederlands, Engels, rekenen en burgerschap. Deze verplichting heeft nog een andere reden: na M-jaar zijn studenten op mbo-opleidingen wat betreft het verplichte algemene deel van hun studie volledig op niveau.

... en vrije vakken

Naast de verplichte vakken is er ook ruimte voor extra vakken en trainingen. Elke: 'Vmbo'ers hebben ook baat bij vakken als filosofie en misschien ook psychologie, dus ik zou graag een vak als filosofie in het M-jaar zien.' Op deze manier leren studenten niet alleen iets over hun beroepsmogelijkheden, maar ook iets over zichzelf. Zo krijgen ze meer zelfvertrouwen en zelfkennis en wordt de beroepskeuze ook weer gemakkelijker. Ook bijvoorbeeld EHBO-lessen en een cursus

'belastingaangifte doen' of 'solliciteren', gegeven door mensen uit de praktijk, dragen hieraan bij, zegt Elke.

Tijdens het M-jaar is er daarnaast plek voor het inhalen van vakken of voor de ontwikkeling van talenten. 'Misschien willen studenten die nooit economie hebben gehad, maar toch de economische kant op willen, een halfjaar economie volgen. Of willen studenten die heel goed zijn in Engels een vwo-certificaat halen, zodat ze kunnen laten zien wat ze in huis hebben. Het zou mooi zijn als studenten die mogelijkheid krijgen,' aldus Elke.

Welke invulling scholen precies willen geven aan het M-jaar is afgezien van de verplichte vakken aan henzelf. Hierbij letten ze op de persoonlijke behoeftes van studenten en op de financiële en personele mogelijkheden van de school.

Uitgeverij Deviant ontwikkelt het lesmateriaal voor M-jaar. De aanpak hiervan is gebaseerd op het Big Idea-principe: een leercyclus waarbij tijdens het leren op de voorkennis van studenten wordt voortgebouwd en studenten met en van elkaar leren. Het M-jaarlespakket bestaat naast een gecombineerd werkboek voor de algemeen vormende vakken uit een aanvullend online oefen- en toetsprogramma. Daarnaast gaan de studenten in een aantrekkelijk logboek aan de slag met opdrachten voor loopbaanontwikkeling. Met het lesmateriaal kunnen studenten hun talenten en ambities onderzoeken, maar ook hun kennis onderhouden. Hierdoor is M-jaar niet alleen leerzaam, maar vooral leuk en uitdagend.

Tijdens de ontwikkeling van het M-jaarlespakket kunnen we buiten de lijntjes kleuren en dat geeft veel vrijheid, niet alleen qua inhoud maar ook qua beeld en opmaak. Het is een verademing om niet enkel vanuit leerdoelen te hoeven ontwikkelen en daardoor studenten in opdrachten de mogelijkheid te bieden om te leren, experimenteren en onderzoeken met oog op hun toekomst.

Rieke Wynia, Uitgeefdirecteur Uitgeverij Deviant

De realisatie van M-jaar

Een duidelijk plan lag er dus. Nu moest het M-jaar gerealiseerd worden. 'Ik ben directies van roc's gaan benaderen. Bij een aantal ben ik op gesprek geweest. Ze herkenden allemaal het probleem van demotivatie bij mbo-studenten en uitval in het eerste jaar.'

Een oriëntatiejaar leek dus een perfecte oplossing, maar tussen droom en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren. Elke: 'Een school kan een student niet inschrijven voor een oriëntatiejaar, want dat bestaat niet. Het leidt niet op tot een beroep, dus het is geen beroepsopleiding en daarom is er geen financiering per student.'

Elke benaderde verschillende Kamerleden, die direct enthousiast waren over het voorstel van M-jaar. Lisa Westerveld van GroenLinks legde in de commissievergadering voor onderwijs het idee voor aan minister Van Engelshoven. Zij was niet direct enthousiast, maar nodigde Elke wel uit om op het ministerie verder te praten over het idee. Die uitnodiging nam Elke graag aan en zij nodigde ook directeuren van vier roc's uit om mee te gaan. Door intussen veelvuldig de pers te benaderen – het Parool, het radioprogramma De Nieuws BV, EenVandaag – wist ze ruchtbaarheid te geven aan het M-jaar, iets wat ook het ministerie opmerkte. Daarnaast brachten zij en de vier directeuren het idee M-jaar in bij de MBO Brigade, een initiatief dat helpt om bij innovatieve onderwijsideeën knelpunten in de regelgeving op te lossen.

De oplossing voor M-jaar? Financiering per student voor een oriëntatieperiode. Dat kan bijvoorbeeld door het jaar te accrediteren. M-jaar krijgt dan een crebonummer: het nummer dat een opleiding krijgt zodra die in het Centraal Register Beroepsopleidingen (crebo) is opgenomen. Dat betekent dat de opleiding is goedgekeurd door het ministerie van OCW en dat het een erkende opleiding is. Daarvoor is wijziging van wet- en regelgeving nodig. Doordat het kabinet viel, is dit hele proces vertraagd.

Pilot: een M-jaar op ROC TOP

Ondertussen werd het M-jaar wel gewoon in praktijk gebracht. ROC TOP in Amsterdam was de eerste school die spijkers met koppen sloeg: er kwam een pilotjaar. Ondanks dat de coronacrisis gedeeltelijk roet in het eten gooide werd het een succes, zo hoorde Elke van de studenten zelf. 'Een student zei: "Ik voel me voor het eerst echt gehoord en bijzonder." Toen dacht ik: als dit het effect van M-jaar is, dan is mijn missie geslaagd.'

Ze hoopt dan ook dat alle vmbo-leerlingen kunnen kiezen voor een M-jaar: 'Mijn ultieme doel is dat er gewoon op fietsafstand voor alle mbo'ers een oriëntatiejaar is waar studenten na het vmbo naartoe kunnen gaan om zich nog een jaar te oriënteren, om verder te leren.'

Inmiddels zijn er meer scholen die gestart zijn met een oriëW, meestal pilots. Elke is zichtbaar trots, maar bescheiden. 'Ik zie mezelf als aanstichter en aanjager van het M-jaar. Als bedenker. Maar ik wil echt wel benadrukken dat ik het niet alleen gedaan heb. Integendeel. Onderweg heb ik zo veel bijzondere mensen ontmoet: van decanen die me goede tips gaven tot ouders en vmbo'ers met allerlei waanzinnige ideeën. En vooral voor die laatsten heb ik het allemaal gedaan.'

Een succesvolle start

Ook als bevlogen ouder weet Elke inmiddels wat het oriëntatiejaar teweegbrengt. Dochter Kee heeft, na een jaar denktijd tijdens de pilot van het M-jaar aan ROC TOP, het zelfvertrouwen en de zelfkennis gekregen om een keuze te maken. Zij is nu visagist en grimeur in opleiding, iets waar ze eerder de moed niet voor had. Ze zit er erg op haar plek. 🌸

www.m-jaar.nl

www.elkevandenhout.nl